

Історія заселення та господарського освоєння території Мізоцького кряжу

З найдавніших часів і до пізнього середньовіччя на території Мізоцького кряжу проживало багато кочових народів та племен, які значною мірою вплинули на характер господарського освоєння краю. Однак особливості їх розселення, ступінь впливу на навколишнє середовище з історико-географічних позицій вивчені недостатньо.

На підставі аналізу друкованих та фондівих джерел, враховуючи результати дослідження історії освоєння краю, коротко відтворити та осмислити особливості господарювання, заселення та освоєння природних ресурсів регіону.

Достовірне уявлення про освоєння краю неможливо отримати, не знаючи його історії. Мізоцький кряж розташований на півдні Рівненської області, на межиріччі річок Іква та Горинь. Він є найвищою частиною Волинської височини, витвором природи, якому властиві як типові для височин, так і унікальні риси. Літературні джерела вказують на те, що кряж відноситься до давно заселених територій Волині. Найдавніші сліди заселення датуються пізнім палеолітом (40 – 35 тис. років тому). У IV – III тис. до н. е. на території Рівненської області проживали скотарсько-землеробські племена. У III – II ст. до н. е. і в II – IV ст. н. е. на території сучасної Рівненської області жили ранньослов'янські племена зарубинецької та черняхівської культур [3].

В X столітті територія сучасної Рівненської області, як і сусідні землі, ввійшли до складу Київської Русі. Давньоруське населення IX – XIII ст. на території сучасного Мізоцького кряжу займалося землеробством, скотарством, ремеслами та домашніми промислами. У 1199 році територія кряжу ввійшла до складу Галицько-Волинського князівства [1, 3].

Можна виділити три етапи в освоєнні території кряжу : 1) XIV ст. 2) XV – XVI ст. 3) XIX – XX ст. (сучасний) . Перші письмові згадки про населені пункти кряжу датуються 1322 роком (Мізоч, Будераж, Півче) (табл. 1). Дещо пізніше засновується ряд інших поселень: Межиріч (1396), Ступне (1428), Стара Мощаниця (1444), Дермань (1497), Мала Мощаниця (1536). Таким чином, активне заселення та освоєння території Мізоцького кряжу відбувалося у XIV – XVI століттях. XIX – XX століття характеризується збільшенням населення кряжу, та заснування ряду хуторів, під час проведення Столипінської реформи (1907 – 1916 рр.) [1,2].

Історія заселення Мізоцького кряжу

Таблиця 1

Етап виникнення поселення	Населений пункт	Дата першої письмової згадки	Кількість Дворів (од.)	Кількість жителів (1973 р.)	Види впливу на навколишнє середовище
Перший	Будераж	1322	338	1057	+ -
	Мізоч	1322	-	4000	++
	Буща	1322	427	1429	+ -

(XIV ст.)	Межиріч	1392	439	1735	+ -
	Півче	1322	202	737	+ -
	Новомалин	XIV ст.	324	1117	+ -
Другий (XV – XVI ст.)	Стара Мощаниця	1444	298	907	+ -
	Білашів	1519	596	1965	+ -
	Дермань Другий	1499	629	1939	+ -
	Мала Мощаниця	1563	350	1101	+ -
	Грем'че	1577	204	692	+ -
	Ступне	1428	496	1646	+ -

У зв'язку з заселенням та господарським освоєнням Мізоцького кряжу, його територія зазнала значного впливу, особливо у XX ст. Значний відсоток землі зайнятий господарськими об'єктами та ріллею внаслідок чого існує проблема яркової ерозії, змиву ґрунтового покриву. На річках кряжу створено ряд штучних об'єктів (ставків, водосховищ, осушувальних каналів), погіршується якість води внаслідок водокористування людини. На території кряжу є поклади торфу, будівельних матеріалів, які видобуваються кар'єрним методом, завдаючи шкоди екології. Рослинний та тваринний світ зазнав значних змін, внаслідок господарської діяльності людини. Щодо поселень кряжу завдають незначного впливу на довкілля регіону. Найбільшим поселенням та забруднювачем регіону є смт. Мізоч, та території якого розміщені промислові підприємства харчової та будівельної промисловості. Решта населених пунктів завдають слабого впливу на навколишнє середовище, це пов'язано передусім із незначними розмірами поселень та невеликою кількістю жителів, що переважно зайняті в сільському господарстві.

Заселення та господарський розвиток Мізоцького кряжу являє собою складний та багатогранний процес, який тісно пов'язаний історичними особливостями Волині. Природні умови є сприятливими для комфортного проживання людей. Регіон має вигідне географічне розташування, неподалік перетину торгівельних шляхів. Територія та населення області зазнали впливів глобальних військових конфліктів, котрі відбулися протягом XX століття.

1. Історія міст і сіл Української РСР. Ровенська область. — К.: Головна редакція УРЕ АН УРСР, 1973.
2. Круль В.П. Ретроспективна географія поселень Західної України: монографія / В. Круль. — Чернівці: Рута, 2004. — 382 с.
3. Свешніков І.К., Нікольченко Ю.М. Довідник з археології України: Ровенська область / Ін-т археології АН УРСР, УТОПШК.—К.: Наукова думка, 1982.—115 с.